

1840 En skutemaler fra Stjørdal

I siste del av 1600-tallet kommer det en som het Johan til Stjørdal fra tyske Holstein. Han ble senere kalt Johan Dal-Bakken, d. 1719, og var utvilsomt identisk med gartneren til general von Schultz, som laget den storslåtte symmetriske hagen på Værnes Hovedgård, så berømt at den ble nevnt i Norges første hagebok. Vedkommende bygslet og bodde på Værnesbakken (nr.18). Hans sønn Ola ble i 1734 kjent for å ha bistått datter til generalen, frk. Helena von Schultz, med å sette i stand kirkeporten til familien ved Værnes kirke. Et barnebarn til gartneren, het Johan Johansen Stor-Bakken (nr. 18). Han fikk kontrakt på plassen av selveste Arnt Solem på Værnes i 1813, og har fortalt at i *sveltåret* 1812 var kornet modent på Stor-Bakken, slik at de unngikk å spise "frøsning" den dramatiske vinteren. Sønnen til Johan Johansen Stor-Bakken het også Johan, var båtfører, og ble kun kalt for "Stor-Johan" fordi han var en kraftkar. Så kommer vi til Ellen, datter til Stor-Johan. Hun ble født i 1847 og er dermed tippoldebarn til gartneren til von Schultz. Hun dro til Amerika i 1894, alene med sine barn, og fødte en sønn, Nikolaus, ute på Atlanteren. Men før det hadde hun naturligvis giftet seg. Det gjorde hun den 29. desember 1880 med Nils Olsen Byrø, født i Lom i Gudbrandsdalen i 1854. Han kom til Stjørdal da Meråkerbanen ble bygd og overtok Værnesplass nr. 18 etter sine svigerforeldre. Nils Byrø reist til Amerika året før resten av familien. Han utvandret under falsk navn. Han kalte seg doktor Sæther og var utstyrt slik det sømmer seg en gentleman i det øvre samfunnsjiktet. Det heter seg at ingen av naboene visste om at han skulle reise. På en måte "*stjal han seg av sted*", slik Ivar N. Værnesbranden uttrykte det. Værnesbranden har skrevet at han minnes han så

"gentlemannen" da han gikk hjemmefra med en koffert på en gammel trillebære. Husene ble revet i 1896 og plassen lagt under militært område. Må tro om "doktoren" fikk åpne praksis i mulighetenes land?

Tilbake til gartneren til von Schultz. Hans barnebarn Ola Dalen, (1757-1827), fikk tak i Værnesdalen (Værnesplass nr. 17), som lå ved siden av hans barndomshjem på Værnesmoen. Denne plassen ble i 1833 overtatt av Peder Torsteinsen Vangberg fra Frosta, som gikk konkurs på Gråbrekk. Han døde der som fattig mann kun to år senere, og tre år etter det igjen drukna kona i Stjørdalselva utenfor Værnesdalen. Ola Dalen fikk blant annet en sønn, Johan Olsen Dahl, f. 1792. Og da nærmer vi oss fødestedet til hovedpersonen i dette kapittelet. Johan Olsen Dahl ble kvartermester ved Trondhjemske musketerkorps og regnskapsfører på

Teglverket. Han festet en plass fra Nedre Stokkan for 10 riksdaler i oktober 1810. Stedet ble liggende mellom br. nr. 14, Stoksand og br. nr. 17, Haugan på Stokmoen, som i våre dager er deler av Stoksandvegen. Johan Olsen Dahl solgte plassen til kommandersersjant Gunnar Andersen Lind den 25. oktober 1814. Han var gift med Johanna Wilhelmine Halvorsdatter.

Han "stjal seg av sted"

De fikk sønnen Andreas den 2. mars 1815, døpt den 26. mars. Dette er vår mann. Født og oppvokst på Stokmoen, Stjørdal.

Det er usikkert hvor lenge familien Lind beholdt plassen, og hvorvidt de ble i Stjørdal eller flyttet f. eks til Trondheim, men plassen på Stokmoen bar navnet Lindplassen etter at nye folk kom til stedet. Kristoffer Olsen Gravold (1772-1836) var tjenestekar på Gravold, og ble gift med Sigrid Hansdatter Gravold i november 1819, og kom til Lindplassen på Stokmoen trolig i 1820. Det stod nok ikke så godt til med de nye oppsitterne, da vi vet at Sigrid døde som legdfattig på Gravold den 2. juli 1849. Litt merkverdig, da vi vet at Berit, ei søster til Sigrid, hadde overtatt Gravold. Det var Berit som mistet så tragisk sitt barnebarn på selveste julekvelden i 1854, da den nesten treårige Gurina falt ned i en enorm stor kjele med kokende vann og døde i forferdelige skrik og smerter. Når jeg nevner neste ledd som overtok Lindplassen, er det fordi jeg tror det var en relasjon mellom familien Lind og familiene på Gravold. Det tolker jeg ut ifra at folk fra Gravold var faddere til vår mann, Andreas Lind, under dåpen den 26. mars 1815.

Andreas Gunnarsen Lind hadde sine første leveår i dagens Stoksandvegen på Stokmoen, noen få minutters gange nordøst av jernbanestasjonen på Stjørdal. I 1837 gifter han seg med Ane Christine Hagen. I 1840 får han skipperborgerskap i Trondheim. Vi må gå ut i fra at han da bosatte seg i byen. Ifølge tradisjonen førte han flere skuter i de påfølgende tjue årene, men mønstret så av i London etter en ulykke og begynte som skutemaler. Trolig hadde han allerede i Trondheim søkt å utdanne seg innen maling og tegning, muligens som elev hos Mathias Ferslev Dalager (1769-1843).

Dalager var dansk av fødsel. Han tilbrakte den første delen av sitt liv på Grønland, hvor hans far var ansatt i *det grønlandske handelskompani*. Dalager ble sommeren 1782 sendt til Danmark for å utdanne seg innen tegning og maling, da han viste kunstneriske anlegg. Fra 1796 var han å finne i Trondheim hvor han etterfulgte Elias Meyer som tegnelærer ved realskolen og ved Waisenhusets skole. På grunn av en skilsmisseskandale fikk han avskjed som tegnelærer i 1805. Av en konkursbegjæring ser vi at hans økonomiske status var heller dårlig. I hans losji i Waisenhuset fantes kun det mest nødvendige, og "*mere sagdes han ei at være eiende*". Han drev privatundervisning og gikk fra dør til dør for å selge lodd på sine bilder. I annonser tilbød han tjenester som spenner fra portretter, enkeltvis og i grupper, landskaps- og skutemalerier og altertavler, til forgylling og maling av møbler, værelser og hus. Mathias Ferslev Dalager var en dyktig skutemaler og var en av de tidligste utøvere av denne tradisjonen i Norge. Han brukte ofte Munkholmen som staffasje i disse bildene.

Carl Henrik Lampe (Masteroppgave, 2006) sier det slik:

Skutemaleriene/skipsportrettene har som hovedformål å formidle de karakteristiske kjennetegn ved navngitte fartøyer. Hovedmotivet er oftest sett fra siden med seilene brasert hardt. De norske skutemalerne var medlemmer av en internasjonal gruppe konkurrerende malere. Et skutemaleri kan gi svar på mange historiske spørsmål med hensyn til hvordan et skip så ut i de dager det ble malt. Det var vanlig at alle store europeiske havner hadde en eller flere skutemalere. En del skutemalere har vært til sjøs. Noen har seilt i flere år, mens andre bare har vært til sjøs på kortere reiser. Kunnskapen om skipene de har malt er kommet gjennom observasjon. Kan en tenke seg at det å ha vært i lengre perioder på havet vil gjøre en skutemaler til en bedre forteller enn en kunstner som har overflatisk kjennskap til livet om bord?

Andreas Linds eldste, kjente malerier dateres til ca. 1840. Norsk Kunstnerleksikon forteller at hans atelier i London lå ved Tower, ikke særlig langt fra dokkene. Han dro også ut til munningen av Themsen. Der gjorde han sine raske skisser av skutene, tok toget tilbake til London og laget det endelige bildet i sitt atelier. Bildet var da ferdig innen skuta var buksert, eller varpet opp Themsen, og hadde klappet til kai, hvor Lind da var på plass med sitt nymalte skipsportrett. Trolig gikk det i raskeste laget, som da kunne gå ut over kvaliteten på arbeidet. Det heter seg at Andreas Lind var en av de mest produktive skutemalere en kjenner til. Kunstnerleksikonet nevner at Lind malte ca. 3 000 bilder. I begynnelsen av hans karriere synes hans malerier å være nitide og muligens preget av ambisjoner, men kvaliteten ble ringere etter som produksjonen økte. Som de fleste skutemalere arbeidet han i gouache og akvarell. Selv etter at han bosatte seg i London har bildene hans ofte staffasje fra norske farvann. Vi kan ikke se bort fra at han mintes sine beskuende opphold fra åsen sørøst av

Storvika, hvor han satt og så ned på skutene som la til ved utløpet av Stjørdalselva og opp mot kaia i Halsøkrysset. Herfra memorerte han skutene. Flere av hans mest kjente bilder har en memorial staffasje. Blant annet "Jenny Lind 1864", hvor han har satt skuta inn i en naturtro sammenheng som de hvite klippene ved Dover. Men Lind var nok aldri der på utsiden av det relaterte objektet, og hadde nok aldri sett skuta inn mot klippene.

Lind var ingen dårlig maler, heller tvert om. "*Lind hadde en frisk fremstillingsform*", skriver Paul Grøtvedt i "For fulle seil" (Marinemaleri i norsk billedkunst). Men i følge Grøtvedt hadde dessverre Lind et alkoholproblem. Det svekket hans kunstneriske dømmekraft. En ser

det godt fra hans tidligste malerier, før Kong Alkohol tok ham, at Lind maktet å bevege seg mer over mot marinemaleriet. Flere av maleriene til Lind er å finne under Sverresborg.

Andreas Linds maleri i Trondheim sjøfartsmuseum

Vi begynte dette kapittelet med gartneren til Schultz på Værnes og hans berømte "hage". Vi kan avslutte i samme bane. Ett av Linds store skutemalerier henger i trappa bent fram etter at du har kommet inn på Trondheim sjøfartsmuseum ved siden av Royal *Garden*.